

TURKU, RÄNTÄMÄKI, LINNASMÄKI

Kivikauden kaivaus

28.4. - 2.5.1986

Kaivauskertomus

Laatinut Esa Laukkanen

TURUN MAAKUNTAMUSEO ÅBO LANDSKAPSMUSEUM

Hakemisto

	Sivu
1. Kaivauskohteen sijainti ja omistus	1
2. Kaivauksen löydöt, valokuvat ja näytteet	1
3. Kaivauskohteen ympäristö	1
4. Kaivaukseen johtaneet syyt	2
5. Ruutujako kaivausalueella	3
6. Kaivauksen työjärjestelyt	4
7. Työmenetelmät	4
8. Punertava hiekkakerros kaivausruuduissa	5
9. Tulisija kaivausalueella	6
10. Havainnot Linnasmäen maaperästä	6
11. Tulisija kaivausalueen ulkopuolella	7
12. Kaivanto lämpöputken ja vesijohdon upottamiseksi	8
13. Löytöjen ajoitus ja kokonaiskuva	9
Liite 1: Kaivauskohteen sijainti (1 liuska)	
Liite 2: Luettelo kaivauskartoista (1 liuska)	
Liite 3: Kaivauskartat (5 kpl)	
Liite 4: Luettelo hiili- ja maanäytteistä (1 liuska)	
Liite 5: Luettelot valokuvista (4 liuskaa)	
Liite 6: Valokuvia (4 liuskaa)	
Liite 7: Reikäkiven löytyminen läheltä kaivausaluetta (2 liuskaa)	

1. Kaivauskohteen sijainti ja omistus

Kaivauskohde sijaitsi Turun kaupungissa Röntämäen kylässä 16. korttelissa tontilla n:o 13, jonka omistaa Turun kristillisen opiston kannatusyhdistys r.y., osoite: Lustokatu 7, 20 380 TURKU, puhelin: 921-383100. Tontti rajoittuu pohjoisessa Linnasmäen rautakautisen linnavuoren rinteeseen.

Tutkittu alue sijaitsi peruskarttalehden n:o 1043 12 "Littainen" alueella. Peruskoordinaatiston x-koordinaatti kaivausalueen kohdalla on 6708 28 ja y-koordinaatti 1571 88. Kaivausalueen korkeus maastossa oli n. 23,5 m mpy (N60).

2. Kaivauksen löydöt, valokuvat ja näytteet

Kaivauksen löydöt on luetteloitu museoviraston kokoelmiin numeroilla 23 248:1 - :8. Diapositiivit sekä värilliset ja mustavalkoiset negatiivit on luetteloitu Turun maakuntamuseon valokuva-arkistoon. Kaivauksen maa- ja hiilinäytteitä säilytetään Turun maakuntamuseolla.

3. Kaivauskohteen ympäristö

Kaivauskohde sijaitsi etelää kohti laskevassa mäenrinteessä. Puusto paikalla oli tasaisesti n. 15 m:n mittaista harvaa mänikkää ja 3-4 m:n mittaista haavikkoa. Maanpinnan humuskerros oli väriltään hyvin tumma, ja sen paksuus oli tasaisesti n. 10 cm:n luokkaa. Mitä tulee humuksen alaisiin maakerroksiin kaivausruutujen kohdalla, oli välittömästi humuksen alla n. 20 cm:n paksuinen hiekkakerrostuma, joka jakautui podsolimaannokselle ominaiseen tapaan huuhtoutumiskerrokseen ja välittömästi sen alla olevaan rikastumiskerrokseen. Näistä yhteensä n. 20 cm paksuista kerroksista huuhtoutumiskerros oli hieman rikas-

tumiskerrosta ohuempi. Kaivausruutujen kohdalla hiekkakerrosten alla oli vaihdellen joko hienoa hietaa tai savea. Kaivausalueen vieressä olevassa rakennuksen montussa oli myös kohtia, joissa humuskerros oli heti saven päällä ilman välissä olevia hiekkakerroksia.

Koko mainitun rakennusmontun pohjois- ja itäreunalla sekä osittain myös kaivausruutujen kohdalla oli alkuperäisen maan pinnan päällä kerros siihen ajettua täyttemaata, jonka paksuus vaihteli 10:stä 130 cm:iin. Kaivausruuduista n. 50 m luoteeseen sijaitsi avokallio. Noin 60 m kaivannosta itään sijaitsi lammen tapainen kostea notkelma paikassa, jossa on ollut pienen lahden pohjukka vedenpinnan ollessa suunnilleen kaivausalueen kohdalla.

Kaivausalueen lähistöllä on suunnilleen yhden kilometrin säteellä runsaasti muinaisjäännöksiä ainakin Kiukaisten kulttuurin ajalta. Niihin kuuluvat esimerkiksi Niuskalan Kotirinteen asuinpaikka, joka on useana vuonna ollut Turun yliopiston arkeologian osaston opetuskaivauskohteena, sekä asuinpaikka Niuskalassa tontilla 3:14, jota on tutkittu pelastuskaivauksilla valmisteltaessa Polttolaitoksenkadun rakentamista. Aivan Linnasmäen kaivausalueen lähiympäristöstä on löydetty aikaisemmin tiettävästi vain yksi esihistorialliseksi oletettava esinelöytö, reikäkivi, josta on selonteko tämän kaivauskertomuksen liitteessä.

4. Kaivaukseen johtaneet syyt

Huhtikuussa 1986 oli suunniteltu aloitettavaksi Turun kristillisen opiston lisärakennuksen montun kaivaminen paikkaan, joka oli verraten lähellä Linnasmäen rautakautista linnavuorta. Tällaisesta paikasta saatettiin odottaa löytyvän rautakautisia muinaislöytöjä, jonka vuoksi Turun maakuntamuseo asetti museoviraston tekemän päätöksen mukaisesti valvojan tekemään arkeologista seurantatutkimusta työmaalle kaivamistöiden ajaksi. Seurantatutkimusta oli tekemässä Esa Laukkanen 21.4.1986 lähtien.

Ensimmäisenä havaintona muinaislöydöistä tuli 24.4. näkyviin rakennuksen montun koilliskulman läheltä hiiltä, nokea ja palaneita kiviä pieneltä alalta. Kokonaisuus voitiin heti pää-

tellä jonkinlaiseksi tulisijaksi, jota silloin ei kuitenkaan vielä voitu ajoittaa. Tarkasteluista huolimatta ei tässä vaiheessa havaittu tulisijan löytökohdan luota mitään esihistoriallisia löytöjä, eikä liioin todettu ihmisen toiminnan liikaamia maakerroksia tulisijan ympäristössä.

Kun tulisija oli tullut näkyviin, rakennusmontun kaivaminen lopetettiin toistaiseksi löydön lähiympäristössä riittävän laajalla alueella. Tulisijasta oli tullut kaivinkoneella kaivettaessa näkyviin ensiksi kaakkoisreuna, joka samalla osaksi rikkoutui kauhan nostaessa maata rakennusmontusta. Löydön laadun tarkempaa selvittämistä varten irrotettiin tulisijan liepeiltä pintaturvetta kaivinkoneen kauhalla. Turvetta kuorittiin n. 10 cm:n vahvuiseina kerroksena, jota ohuempaa viiltoa ei koneella voitu tehdä. Tulisijan vierestä nostettiin kaivinkoneen avulla irti kanto. Tulisijan yläpinta kaivettiin hiekasta esille lapiotyönä. Kun se oli saatu kokonaan näkyviin, kävi ilmi sen suorakaiteinen muoto, joka piirros näytti ensimmäisenä viittaavan siihen suuntaan, että tulisija olisi mahdollisesti ajoitettavissa esihistorialliseksi. Turun maakuntamuseo tiedotti löydöstä 24.4. museovirastolle, joka seuraavana päivänä antoi määräyksen tulisijan ympäristön tutkimisesta.

5. Ruutujako kaivausalueella

Kaivausalue ruudutettiin 2 m X 2 m:n ruutuihin siten, että kaivauskoordinaatiston origona käytettiin opiston tulevan lisärakennuksen koillisnurkkaa, jonka paikan Turun kaupungin mittausosasto oli käynyt merkitsemässä rakennusmontun pohjalle. Kaivauskoordinaatiston akselit noudattivat lisärakennuksen aiottuja seinälinjojen suuntia ja sijoittuivat samalla valtakunnalliseen peruskoordinaatistoon nähden sen x- ja y-akselien kanssa yhdensuuntaisiksi. Kaivauskoordinaatiston origo sijaitsi peruskoordinaatiston mukaan asemassa $x = 6708\ 279$, $y = 1571\ 883$.

Kaivausruuduille annettiin numero- ja kirjaintunnus, joka samalla ilmoittaa ruudun lounaiskulman etäisyyden ja suunnan kaivauskoordinaatiston origosta. Tunnuksen P-kirjainta edeltävä numero ilmoittaa sanotun kulman etäisyyden origosta metreinä pohjoiseen, L-kirjainta edeltävä länteen ja E-kirjainta

edeltävä etelään. Löydöille merkittiin ruudun sisäiset koordinaatit siten, että x-koordinaatti kasvoi ruudun lounaiskulmasta pohjoiseen ja y-koordinaatti itään. Molemmat saivat arvoja välillä 0-200.

Kaivauksella käytettiin vaakituksissa korkeuskiintopistettä, jonka Turun kaupungin mittausosasto oli rakennustyömaalle merkinnyt rakentajia varten. Tässä kaivauskertomuksessa, sen liitteissä ja löytöluettelossa on kaikki vaakitusluvut muunnettu absoluuttisiksi korkeuksiksi, joten kiintopistettä koskevia sijainti- ja korkeustietoja ei liene tarpeen ilmoittaa.

6. Kaivauksen työjärjestelyt

Kaivaus tapahtui 28.4. - 2.5.1986. Työhön osallistui Turun maakuntamuseon kautta palkattuina neljä arkeologian opiskelijaa. Kenttätyöhön käytettiin kaivauksella yhteensä 11 miestyöpäivää. Kaivausta johti Esa Laukkanen. Kaivauksella työskentelivät seuraavat Turun maakuntamuseon väliaikaiset työntekijät:

Esa Laukkanen
Pentti Mäkelä
Hannu Poutiainen
Timo Sepänmaa

Kirjalliset kenttämuistiinpanot laati kaivauksen kenttätyön johtaja, joka hoiti myös valokuvauksen. Karttojen osalta on mainittu jokaisessa erikseen, kenen tekemä alkuperäinen piirros on ollut.

Kaivauksen päätyttyä ei tutkittua paikkaa ennallistettu. Tämä johtui siitä, että koko kaivausalue sijaitsi aiotun rakennuksen montun kohdalla.

7. Työmenetelmät

Kaikista kaivausruuduista oli pintamaa kuorittu joko kaivinkoneella tai lapiolla ennen kaivauksen alkamista. Näin oli saavutettu lähtötaso, josta kaivaus aloitettiin, ja jonka vaakitukset merkittiin karttaan n:o 2.

Kaivauksen kerrosjaoksi katsottiin parhaiten soveltuvan kaivamisen luonnollisten maakerrosten mukaan. Rakennuksen montun

reunaleikkauksesta oli voitu jo ennen kaivauksen aloittamista päätellä, että kaivausruuduissa oleva hiekkakerros olisi enimmillään n. 20 cm:n paksuinen. Sen päällä ollut pintamaa oli irroitettu, ja heti hiekan alta alkoi savikerros. Koko hiekkakerros kaivettiin yhtenä kaivauserroksena sen alla olleeseen hienoon hietaan ja saveen asti.

Kaivaminen tapahtui lastoilla ohuesti viiltämällä. Koska löytöjä havaittiin tulevan erittäin niukasti, kaivettiin tulisijasta kauimpana olevia alueita myös lapiotyönä.

Mainitusta hiekan alla olleesta hienon hiedan ja saven kerrostumasta ei tavattu enää mitään merkkejä ihmisen toiminnasta, joten sen pinta jätettiin kaivauksen pohjatasoksi. Muutamaan kohtiin tehtiin koepistoja muuta pohjatasoa syvemmälle. Nämä paikat on merkitty karttaan n:o 2.

Koska kaivauksen lähtötason päällä oli pintamaan poistamisen jäljiltä irtomaata, tätä tasoa ei kartoitettu ennen kuin irtomaat oli siirretty pois kaivausruuduista ja kaikkialta niiden alueelta oli saatu näkyviin lastoilla ja lapiolla viiltämällä kiinteä maan kamara, joka vasta merkittiin tasokarttaan n:o 3.

8. Punertava hiekkakerros kaivausruuduissa

Asumisjätteidien aiheuttamasta hiekan likaantumisesta oli kaivausalueen kohdalla havaittavissa merkkejä vain n. kahden metrin säteellä tulisijan ympäristössä. Tämä kerros erosi punertavasta podsolimaannoksen rikastumiskerroksesta harmahtavanpunaista podsolimaannosta hieman helakamman punaisena. Väriero oli kuitenkin hyvin heikko ja siten tulkinnanvarainen.

Asumisjätteidien likaama maakerros näytti jatkuvan kaivamattomalle alueelle tulisijan kohdalla rakennuksen montusta pohjoiseen (kartta n:o 1). Tämä likamaakerros erottui rakennusmontun pohjoisreunan leikkauksessa vaakasuorana, ellei sitten tulisijan kohdalta hieman syvemmällä olevana kerroksena. Kerros oli paksuimmillaan n. 20 senttiä vahva. Likamaakerros päättyi idässä n. 6 metrin päässä tulisijasta ja lännessä n. 1 metrin päässä tulisijasta.

9. Tulisija kaivausalueella

Suorakaiteen muotoinen kivetty tulisija purettiin useana eri kivikerroksena. Sen kivikosta löytyi kolme esihistoriallisen keramiikan palaa. Tulisijan pohjalta tuli näkyviin hiiltyneitä kappaleita ainakin 5-6 samaan suuntaan asetetusta puunkarakasta (Kartta n:o 4 ja valokuvat). Hiiltyneitä puun kappaleita oli myös tulisijan reunoilla. Niitä, samoin kuin tulisijan muita yksityiskohtia koskevat seikat selviävät kartasta n:o 4 ja valokuvista. Tulisijassa ei ollut erityistä sanallista selostusta kaipaavia seikkoja lukuunottamatta pohjan rakennetta.

Tulisijan pohjan muotoa koetettiin selvittää tiheällä vaakitusverkolla sen jälkeen kun kivikerrokset ja hiilet oli purettu tulisijasta pois, ja nokimaakohdat oli kaivettu kuopalle ympäröivään hiekkään nähden. Tämän vaakituksen tulokset on merkitty karttaan n:o 4. Melkein heti tulisijan pohjatason alta alkoi savikerros. Tulisija oli kuitenkin kokonaan hiekan päällä. Tulisijan pohjan alla savessa oli kaksi suurehkoa kiveä, jotka näkyvät profiilipiirroksessa kartassa n:o 4.

10. Havaintoja Linnasmäen maaperästä

Kartoitetussa tasossa voitiin todeta, että hiekkakerros koostui valtaosaltaan hiekkamoreenista siten, että kaivausalueen itäisimmät kohdat olivat karkeaa hiekkaa, josta puuttui moreenin hienoin ja karkein aines. Kaivausruutujen läntisimmät kohdat olivat samantapaista maa-ainesta, joskin karkeampaa. Hiekka kaivausruutujen läntisimmissä kohdissa oli kuivana vaaleaa ja kosteana tummanruskeaa. Kaivausruuduissa havaitut nokitiplät merkittiin karttoihin.

Kaivausalueen kivikoista ei voitu paikan päällä hahmottaa mitään rakenteita. Muutamia kiviryhmiä, jotka näkyvät kahdessa 29.4. otetussa mustavalkonegatiivissa, tarkasteltiin erityisen huolellisesti sen toteamiseksi, ovatko ne mahdollisesti kivettyjä paalunsijoja. Mitään selviä merkkejä tähän suuntaan ei kuitenkaan havaittu.

Kaivauskerroksessa ei ollut selvää rajaa liatun ja likaamattoman hiekkakerroksen välillä. Savessa oli toisinaan soraksi hienontuneita rapakivisilmäkkeitä. Niitä oli syvällä kaivauk-

sen pohjatason alapuolellakin. Rakennusmontun pohjoisreunassa lähellä montun luoteisnurkkaa tuli näkyviin suunnilleen 5 cm paksu nokimaakerros, joka jatkui kaivannon reunassa usean metrin matkalla (13.5. otettu mustavalkonegatiivi). Siitä ei kuitenkaan havaittu mitään merkkejä, jotka olisivat todistaneet sen esihistorialliseksi.

11. Tulisija kaivausalueen ulkopuolella

Kaivauksen jälkeen todettiin 12.5. toinen tulisijan jäännös edellisestä n. 25 m lounaaseen. Myös myöhemmin löytynyt tulisija havaittiin rakennuksen montun kaivantaa seurattaessa, mutta se rikkoutui kaivinkoneen kauhassa niin pahoin, että vain sen pohjatasosta voitiin tehdä havaintoja. Tämä tulisija löytyi paikasta, jossa oli maan pinnan päälle ajettuna yli metrin paksuinen kerros rakennusten purkujätettä ajopenkereeksi rakennuksen monttuun meneville ja sieltä nouseville autoille ja kaivinkoneille. Rakennuksen montun kaivamisen viimeisenä vaiheena oli ajopenkereen purkaminen kaivinkoneella ja penkereen alaisen maan kaivaminen montun tasoon. Tätä työvaihetta tehtäessä kaivinkone peräytyi pitkin pengertä, jota se purki. Penkereessä ollut rakennusjäte haittasi seurantatutkimusta, sillä rakennusmontun reunaleikkauksessa sitä vyöryi alaspäin niin, että alkuperäisen maan pinnan korkeudella ollut reunaleikkauksen osa joko peittyi näkyvistä tai tuli kirjavaksi rakennusjätteen eri värisistä aineksista.

Seikka, joka paljasti viimeksi löytyneen tulisijan kaivettavana olleesta rakennuksen montusta, oli nokikuvio, joka osoitautui olevan selvästi pohjasavessa. Kun tämän nokikuvion löytymisen vuoksi montun kaivaminen keskeytettiin ja kuviota tutkittiin lähemmin, se voitiin todeta lähes suorakaiteen muotoiseksi, ja siinä oli myös jäljellä palaneita kiviä, mitkä seikat yhdessä viittasivat siihen, että tälläkin paikalla olisi ollut samanlainen tulisija kuin kaivausruuduissa.

Myöhemmin löytynyt tulisija lienee sijainnut vain hieman pintaturpeen alapuolella. Samalla se kuitenkin oli vain n. 5 cm rakennusmontun pohjatason yläpuolella, mistä kuvastuu, että sillä kohdalla ei maata tarvinnut kaivaa juuri nimeksikään rakennusmontun pohjatason saavuttamiseksi. Molempien tulisijojen

sijaintikorkeudella oli maastossa eroa n. 0,8 metriä kaivausalueen tulisijan sijaitessa korkeudella n. 23,3 m mpy (N60) ja toisen n. 22,5 m mpy (N60). Molempien tulisijojen paikka on merkitty karttaan n:o 1.

Viimeksi löytyneessä tulisijassa oli kaikesti ollut runsaasti kiviä, kuten kaivauksessa tutkitussakin, mutta ne olivat menneet rakennusjätteen joukossa jätekuormaam kaivinkoneen purkaessa ajopengertä ja syventäessä samalla sen alaista maaperää rakennusmontun pohjatasoon saavuttamiseksi. Viimeksi todetun tulisijan pohjan nokikuvioista päätellen se oli ollut muodoltaan suorakaide sivujen ollessa n. 0,8 ja 1,2 m. Tulisijan pitkät sivut olivat olleet suunnassa pohjoiskoillinen-etelälounas. Tämä tulisija oli rakennettu hienon hiedan päälle. Heiti nokimaan alla oli hiekassa n. 50 cm:n läpimittainen kivi. Tulisijan nokimaan pohjapinta oli kuopilla noudattamatta mitään säännöllistä muotoa.

Tuhoutuneen tulisijan jäljellä oleva pohja tutkittiin lastalla kaivamalla, ja maaperää tulisijan kohdalla ja sen välitömmässä ympäristössä tarkastettiin arkeologisten havaintojen tai löytöjen saamiseksi. Nämä tutkimukset eivät tuottaneet löytöjä. Mitään havaintoja ihmisen esihistoriallisesta toiminnasta ei liioin tehty - tulisijaa koskevia lukuunottamatta. Maaperässä ei havaittu asumisjätteen aiheuttamaa likaantumista tulisijan pohjan ulkopuolella. Merkille pantavaa on, että mainittua maaperän tarkastamista voitiin suorittaa vain sillä n. 2 m leveällä kaistalla, joka tulisijan löytyessä oli jäljellä sen ympäristöstä. Muilta suunnilta ympäristö oli kaivettu rakennusmontun pohjatasoon, eikä sitä näiltä suunnilta oltu havainnoitu normaalia seurantatutkimusta tarkemmilla tavoilla. Kaivausten jatkamiseen tulisijan ympäristön säilyneessä osassa ei katsottu olevan aihetta, koska sen kohdalla ei voitu havaita mitään tutkimista vaativaa löytökerrostumaa tai muuta esihistoriallista jäännöstä.

12. Kaivanto lämpöputken ja vesijohdon upottamiseksi

Turun kristillisen opiston rakennustyömaalla oli suunniteltu tehtävän rakennuksen montun lisäksi kaivanto myös mm. uuden rakennuksen ja sitä lähinnä olevan entisen välille. Tähän kai-

vantoon oli aiottu upottaa vesijohto ja lämpöputki (kts. kartta n:o 1). Tämän kaivannon teon katsottiin olevan seurantatutkimusta edellyttävä toimenpide, mutta sitä ei voitu valvoa samalla kertaa kuin rakennusmontun kaivua, koska kaivanto putkia varten oli suunniteltu tehtäväksi eri ajankohtana vähintään useita viikkoja myöhemmin kuin montun kaivuu. Valvojaa ei voitu museon puolesta pitää rakennustyömaalla viikko- tai kuukausimääriä vain odottelemassa putkien upottamisen alkamista. Siksi työmaan vastaava rakennusmestari Ahtinen velvoitettiin ilmoittamaan putkia varten tulevan kaivannon teon alkamisajankohta Turun maakuntamuseolle ennen kuin kaivannon kaivaminen alkaisi. Rakennusosakeyhtiö Hartela teki kuitenkin mainitun putkien laskun tällä urakoimallaan rakennustyömaalla joskus 24.10. - 9.12. välisenä aikana ilmoittamatta siitä maakuntamuseolle etukäteen. Ilmoitusta putkia varten tehtävän kaivannon aloittamisesta ei Turun maakuntamuseolle tullut mitään muutakaan kautta, mistä syystä seurantatutkimusta ei voitu tehdä lämpöputki- ja vesijohtokaivannon osalta.

13. Löytöjen ajoitus ja kokonaiskuva

Muinaisjäännös, joka löytyi 24.4.1986 Turun kristillisen opiston lisäsiiven rakennustyömaalta, ja joka tutkittiin 28.4. - 2.5.1986, on määritettävissä kivikautisen asuinpaikan osaksi ja ajoitettavissa Kiukaisten kulttuurin aikaan (n. 2000-1250 eKr.). Vuoden 2000 eKr. tienoita vanhempi ei tämä löytö voi olla sijaintikorkeutensa vuoksi, sillä löytökerroksen absoluuttinen korkeus oli n. 23,6 m mpy (N60), mikä korkeus on Turun seudulla ollut merenrantana n. v. 2000 eKr. tai hieman sen jälkeen (Glückert, Gunnar, Itämeren rannansiirtymisestä Turussa ja sen lähiympäristössä. Turun yliopiston maaperägeologian julkaisuja 21, s. 23-29. Turku 1977.).

Löytö voi sijaintikorkeutensa vuoksi kuulua Kiukaisten kulttuuriin, johon löytökuva sopii keramiikan laadun ja koristelun sekä kaivaukselta tallennetun pii-iskoksenkin osalta. Linnasmäestä löydetyn saviastian reunapalan koristeaiheet ja reunan kaarros (kts. rekonstruktiopiirros seuraavalla sivulla) esiintyvät aikaisemmin tunnetussa Kiukaisten kulttuurin löytöaineistossa esimerkiksi Pirttikylän Rainesåsenin asuinpaikalta

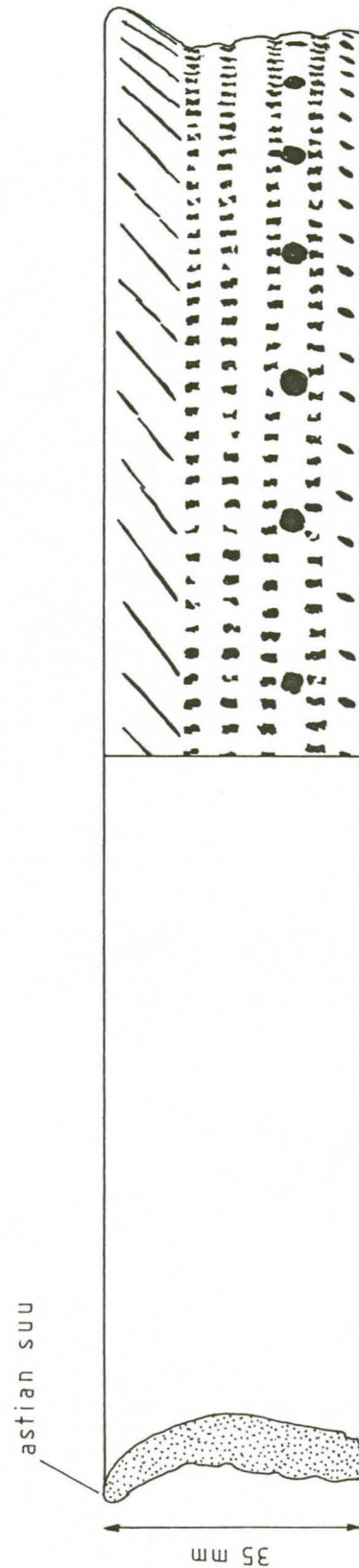
Rekonstruktiopiirros
saviastian suuosasta

Turun Röntämäen
Linnasmäen löydön
KM 23 248:2
mukaan

Mittakaava 1:1

Koristeaiheet:

ylinnä vinopiirtorivi,
joka on ehkä paremmin-
kin vinojen nuorapai-
nanteiden muodostama
rivi, keskellä neljä
yhtäjaksoisina astian
ympäri jatkuvaa kier-
renuorapainanneriviä
ja yksi kuopparivi,
alinna soikeiden kuop-
pien muodostama jatku-
va rivi.

peräisin olevissa keramiikan paloissa (Meinander, C. F., Die Kiukaiskultur, Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja 53, Abb. 19 (B & D), 20 (F, G & H), 82. Helsinki 1954.).

Ainoa kiinteä muinaisjäännös, joka kaivausruuduista todettiin, oli suorakaiteen muotoinen tulisija, johon kuului palaneita kiviä jopa neljässä päällekkäisessä kerroksessa sekä nokea ja hiiliä. Tulisijasta löytyi 3 keramiikan palaa. Tulisijassa olleiden hiiltyneiden puiden sijainnista kannattaa panna erityisesti merkille, että muutamat niistä näyttivät sijoittuvan tulisijan reunoille reunojen suuntaisesti, ja kaikkien kivikerrosten alta todettiin hiiltyneitä kappaleita 5-6 keskenään lähes yhdensuuntaisesti asetetusta puunkarahkasta. Jäännös toisesta suorakaiteen muotoisesta tulisijasta todettiin kaivausalueen ulkopuolelta seurantatutkimuksessa rakennuksen monttua kaivettaessa. Tämä tulisija rikkoutui kuitenkin kaivurin kauhassa niin, että siitä ei saatu tehdyksi havaintoja siinä määrin kuin kaivausalueelta löytyneestä.

Kaivausalueen keramiikkalöydöt käsittivät yhteensä 8 palaa kaivetulta n. 32 m²:n laajuiselta alueelta. Ainoa varma iskos löydöissä oli yksi piin kappale. Lisäksi löytyi yksi epävarma kvartsi-iskos. Palanutta luuta, savitiivistettä, rautakuonaa ja palanutta savea ei löytynyt ollenkaan. Löydetty hiili keskittyi kaivausalueella tulisijan kohdalle lukuunottamatta muutamia täpliä kauempana tulisijasta. Asumisjätteiden likaamaa maata oli vain pienellä alalla tulisijan ympäristössä.

Turussa 23.9.1987

Juhani Kostet
Juhani Kostet

Turun maakuntamuseon
ympäristöosaston
amanuenssi

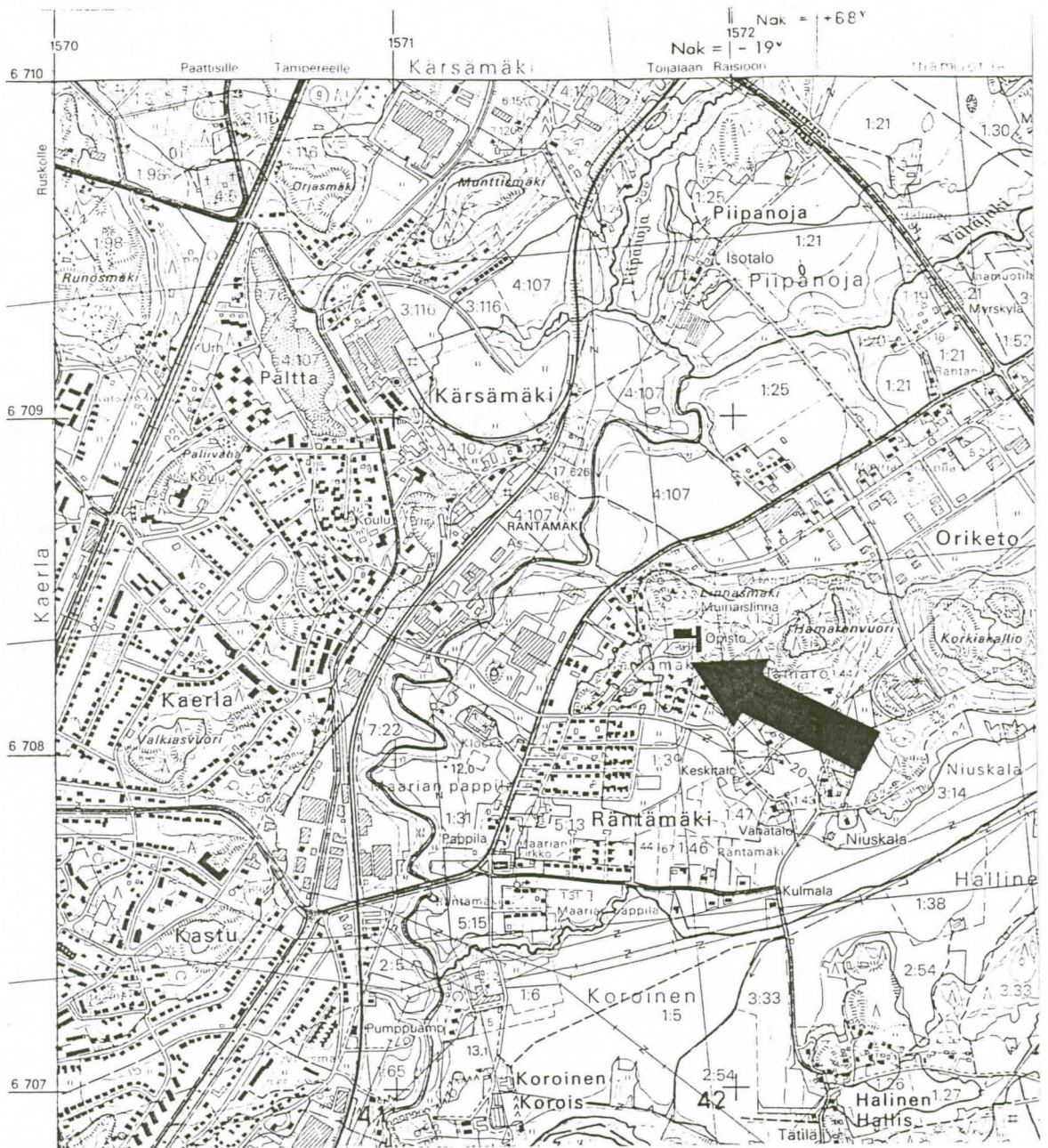
Esa Laukkanen
Esa Laukkanen

Kaivauksen kenttätöön johtaja

Liite 1

Kaivauspaikan sijainti peruskarttatalehden "Littoinen" 1043 12 (painettu v. 1981) alueella

Liite 2

Turku, Röntämäki, Linnasmäki, vuoden 1986 kaivaus
Luettelo kaivauskartoista

Kartta n:o 1	Kaivausalueen yleiskartta, mk 1:500
Kartta n:o 2	Kaivauksen lähtötason ja pohjan vaaki- tus, mk 1:50
Kartta n:o 3	Kaivausalue välitasossa, mk 1:50
Kartta n:o 4	Tulisija, mk 1:20
Kartta n:o 5	Kivikko välitasoa syvemmällä, mk 1:50

Kaikki kaivauksella tehdyt kartat on piirretty puhtaaksi.

TURKU, RÄNTÄMÄKI, LINNASMÄKI 1986

KARTTA N:O 1

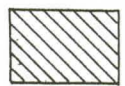
KAIVAUSALUEEN YLEISKARTTA

MK 1:500

Käytetty karttapohja Turun kaupungin kantakartta 1:500, levy 20:10³ (Turun kaupungin kiinteistöviraston mittausosasto).

Vuoden 1986 tutkimusalueen sijainti valtakunnallisessa peruskoordinaatistossa: x = 6708 28, y = 1571 88, z = 23,5.

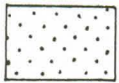
Perus-
koordinaatiston
kartta-
pohjoinen

Kaivausalue

Todettu tulisija

Suunta, johon muinaisjäännökseen kuuluva likamaa näytti jatkuvan

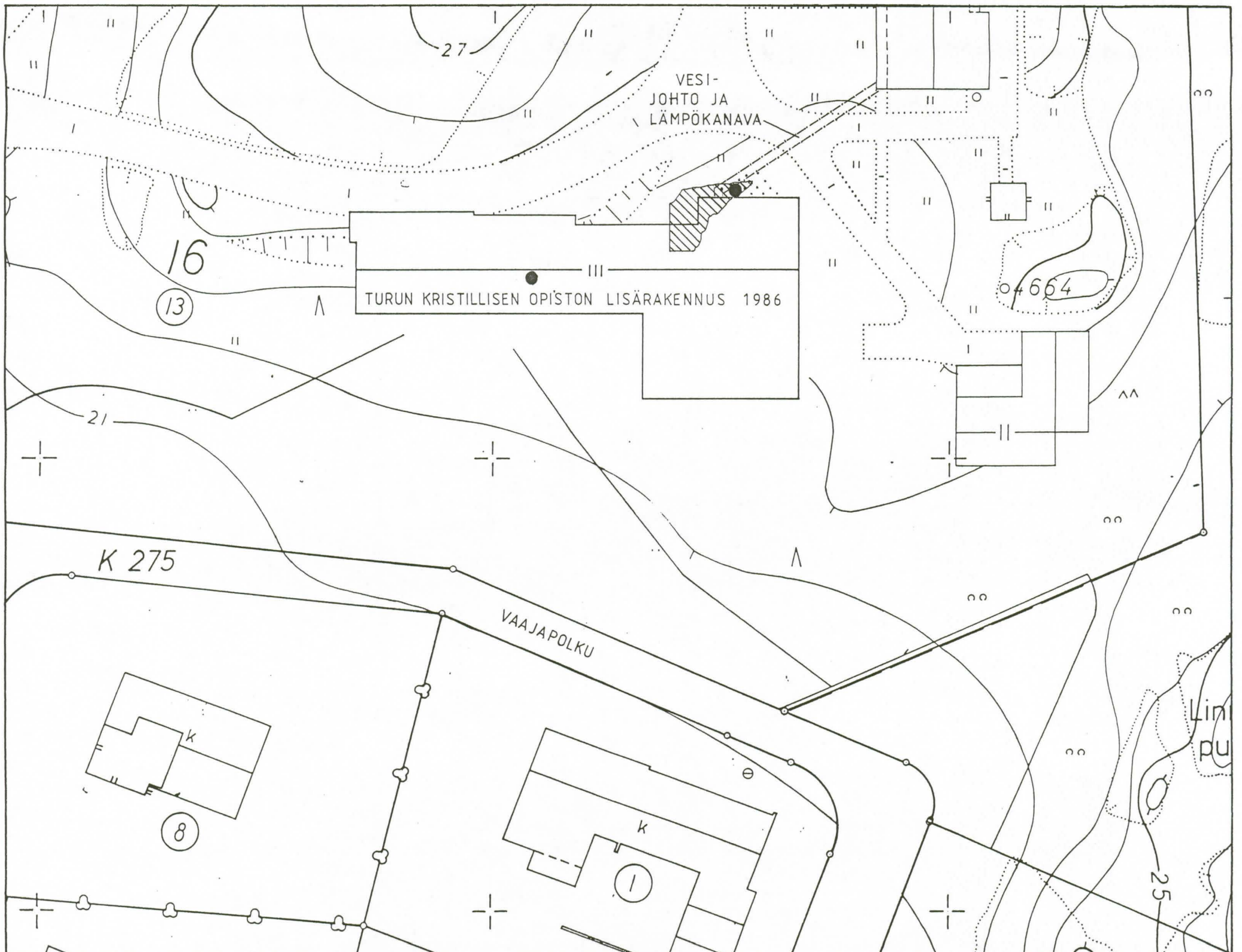
0 m 10 m 20 m

1571800

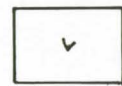
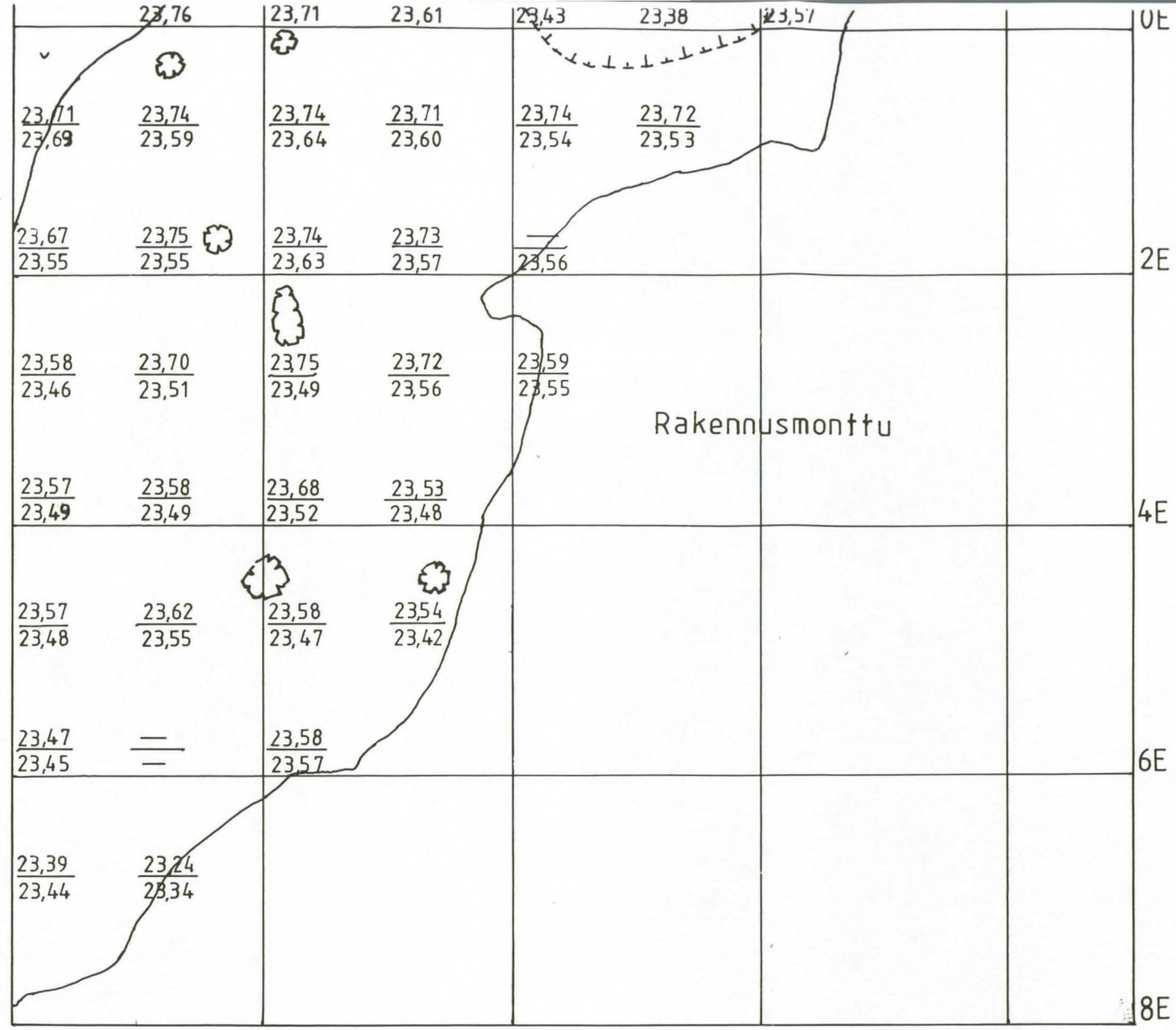
1571900

6708 300

Kaivamatonta aluetta

Kuopanne

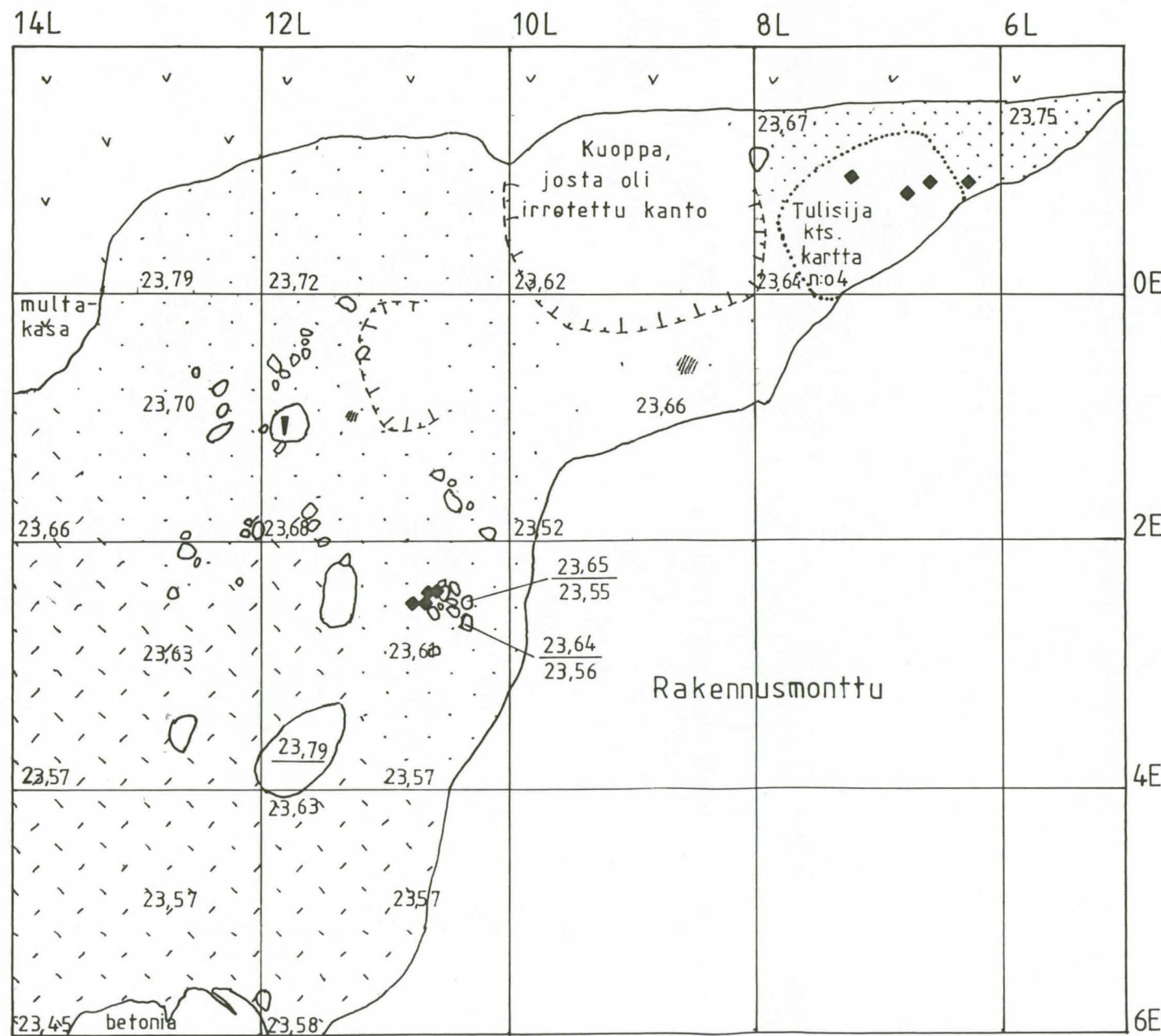
Koepisto pohjatasoa syvemmälle

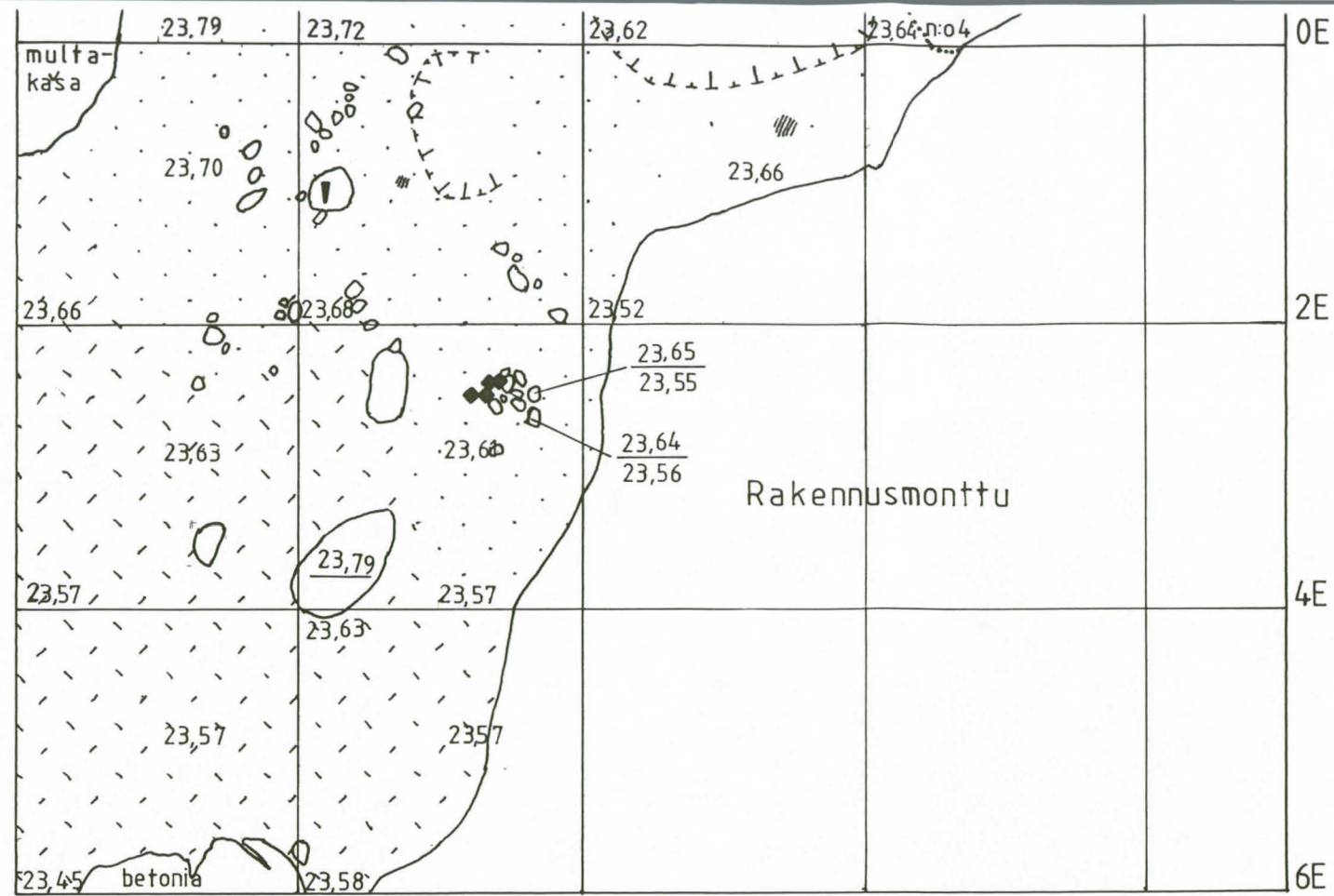

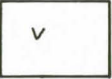

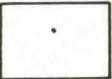

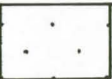

TURKU, RÄNTÄMÄKI, LINNASMÄKI 1986
 KARTTA N:O 3
 KAIVAUSALUE VÄLITASOSSA

MK 1:50
 KORKEUDET M MPY (N60)
 PIIRT. TIMO SEPÄNMAA

Peruskoordinaatiston karttapohjoinen

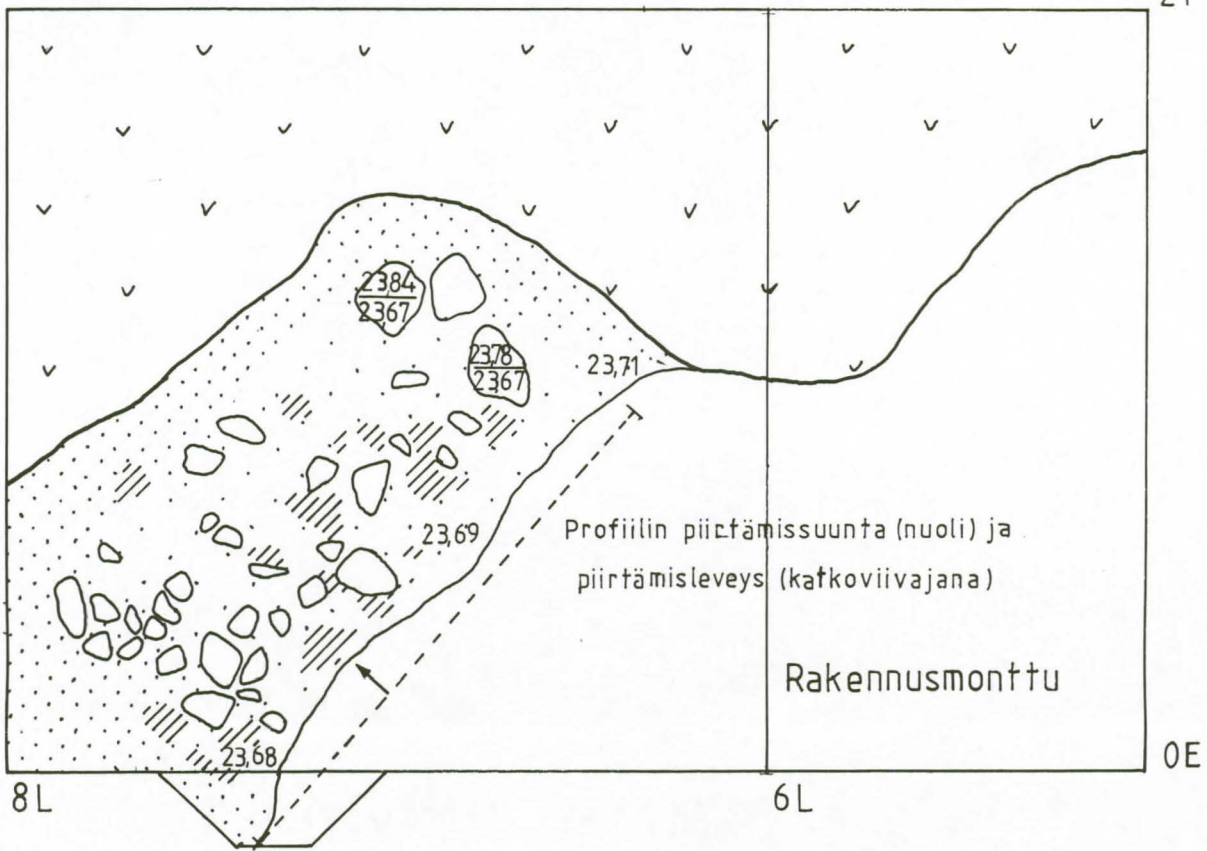
	Kaivamatonta aluetta		Nokiläiskä
	Hiekkamoreenia		Kivi
	Vaaleaa, puhdasta hiekkaa		Kuopanne
	Vaaleanuskeaa hiekkaa		Piinsiru
	Punaruskeaa hiekkaa		Keramiikan pala

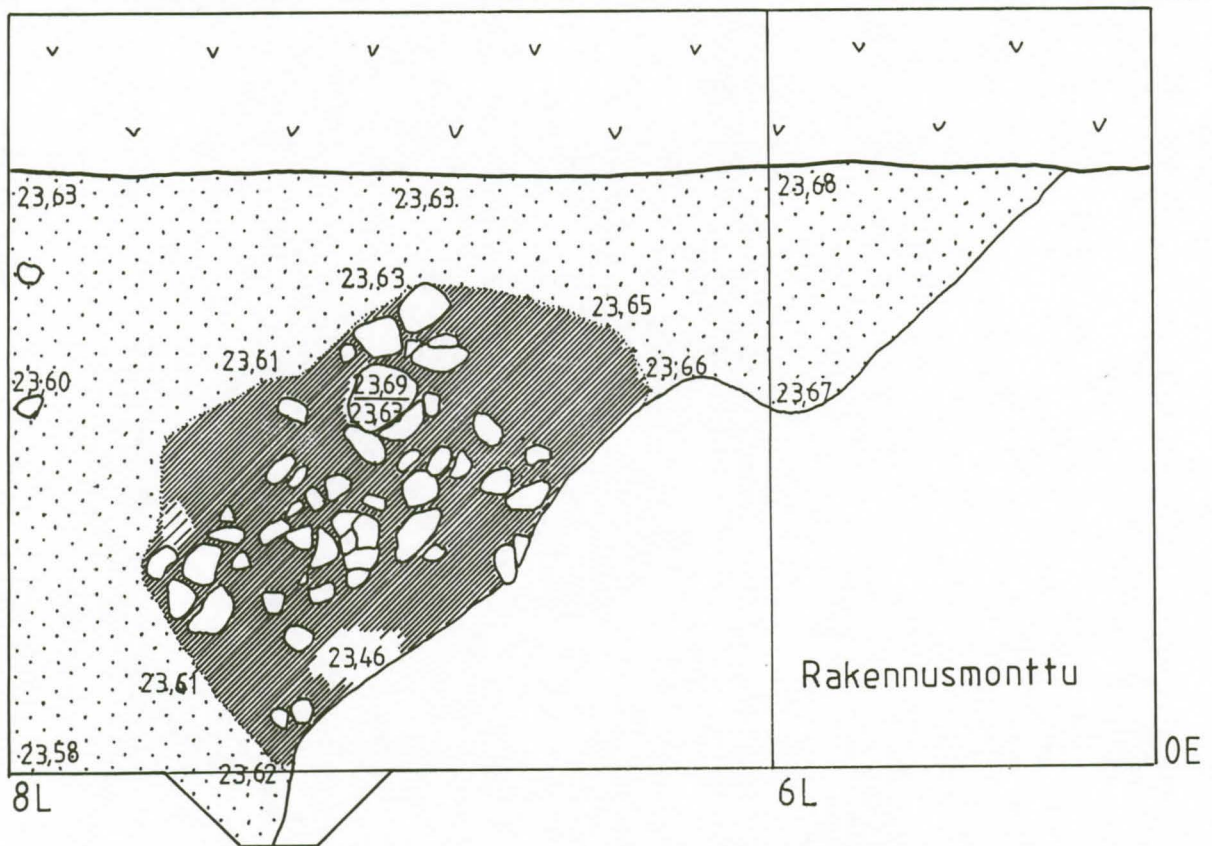
Peruskootinaatiston karttapohjoinen

Tulisijan pintataso

3. kivikerroksen pinta

Tulisijan syvimmällä olevat kivet

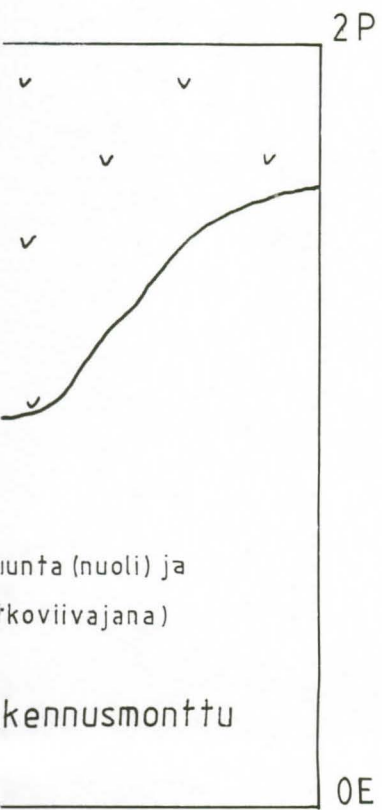

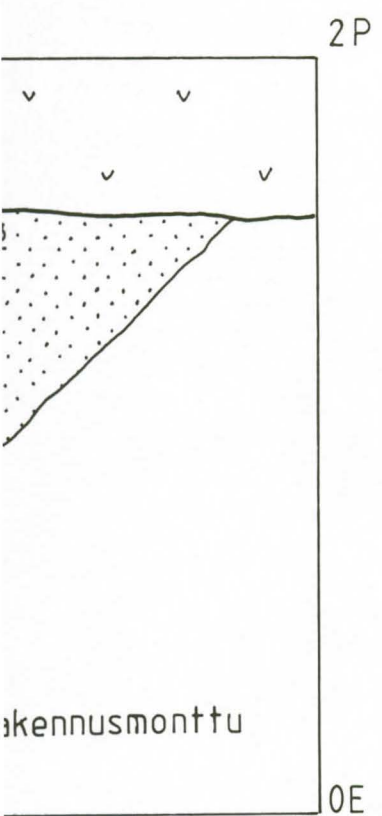
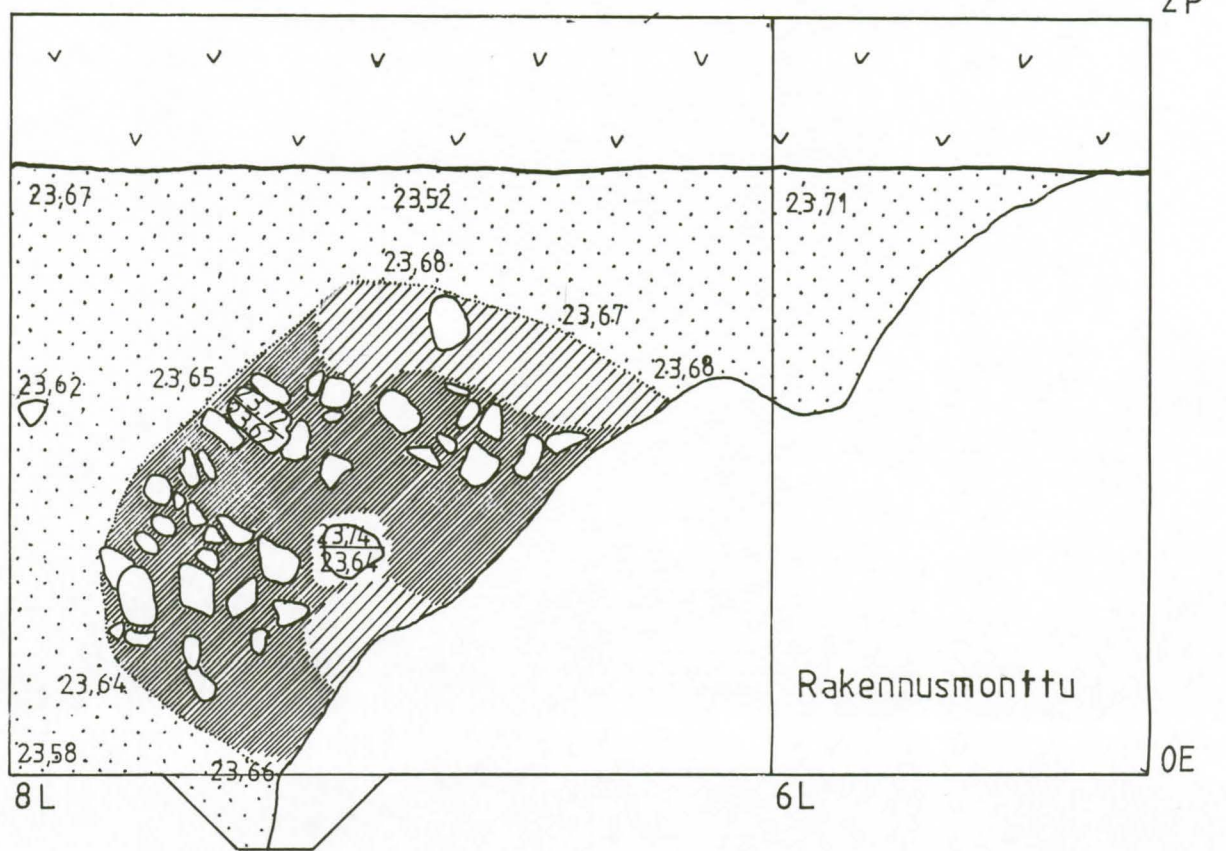
MK 1:20

KORKEUDET M MPY (N60)

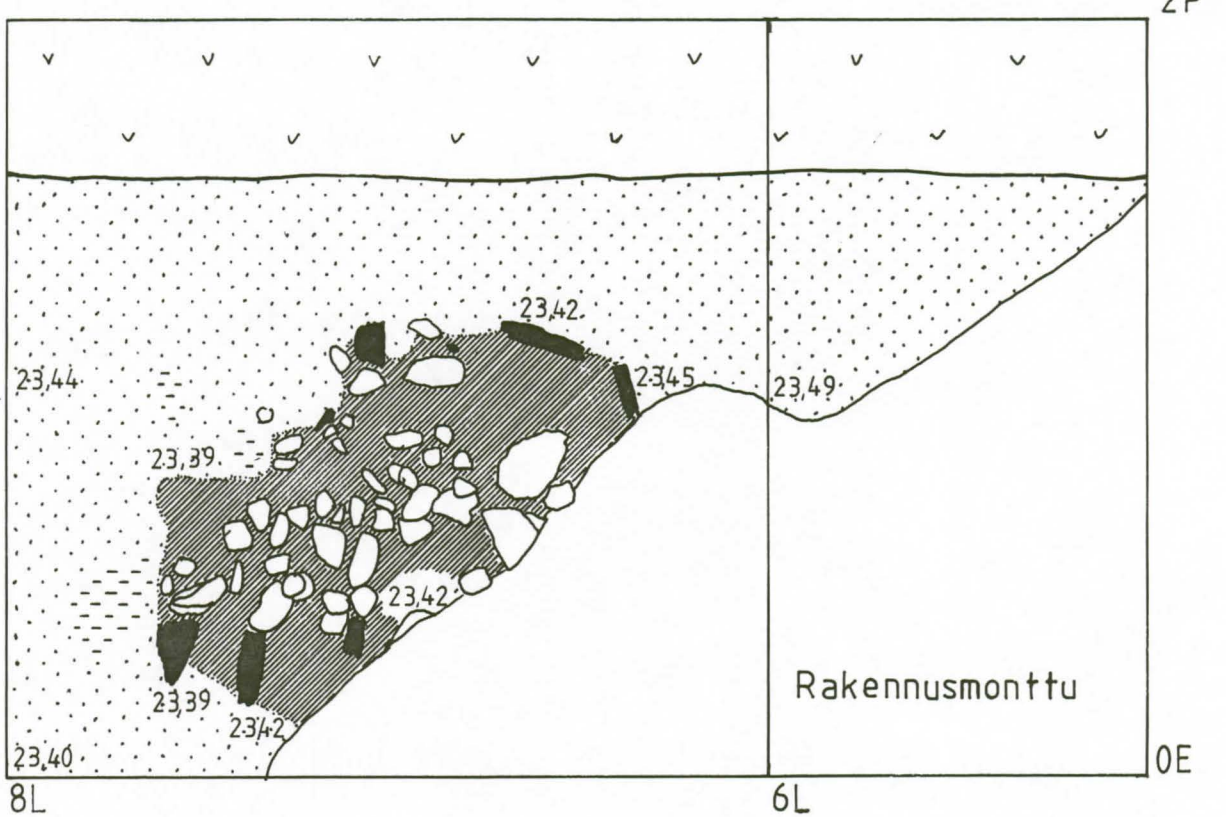
PIIRT. ESA LAUKKANEN & TIMO SEPÄNMAA

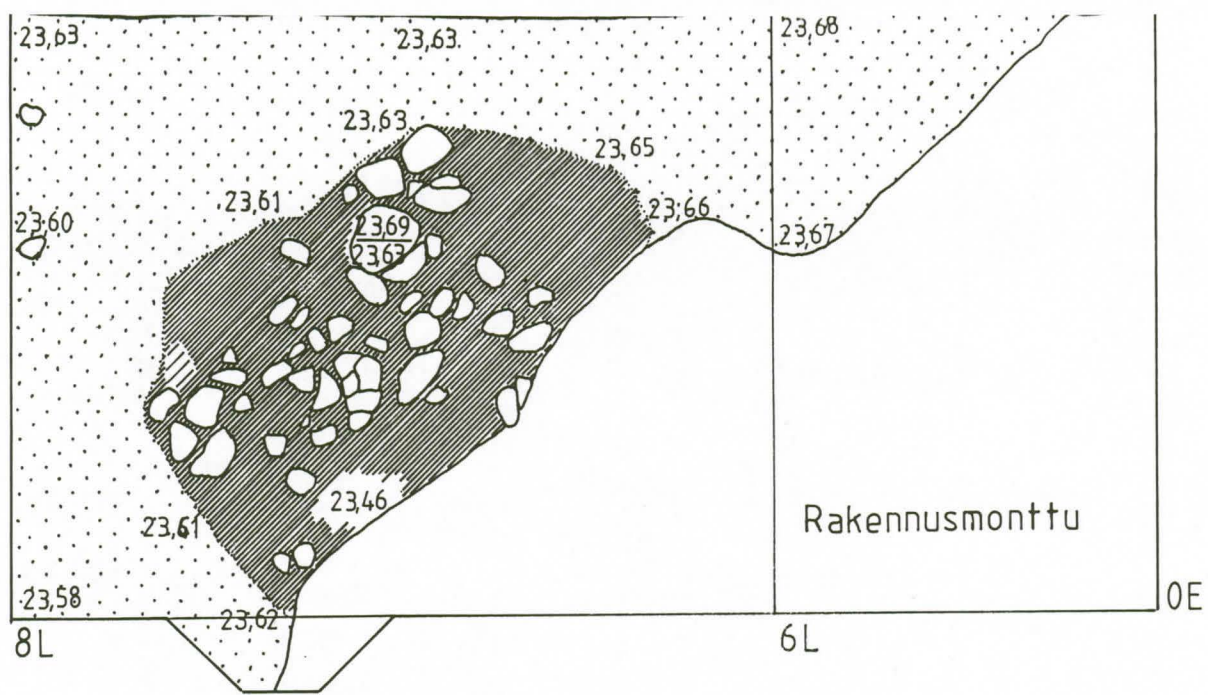
2. kivikerroksen pinta

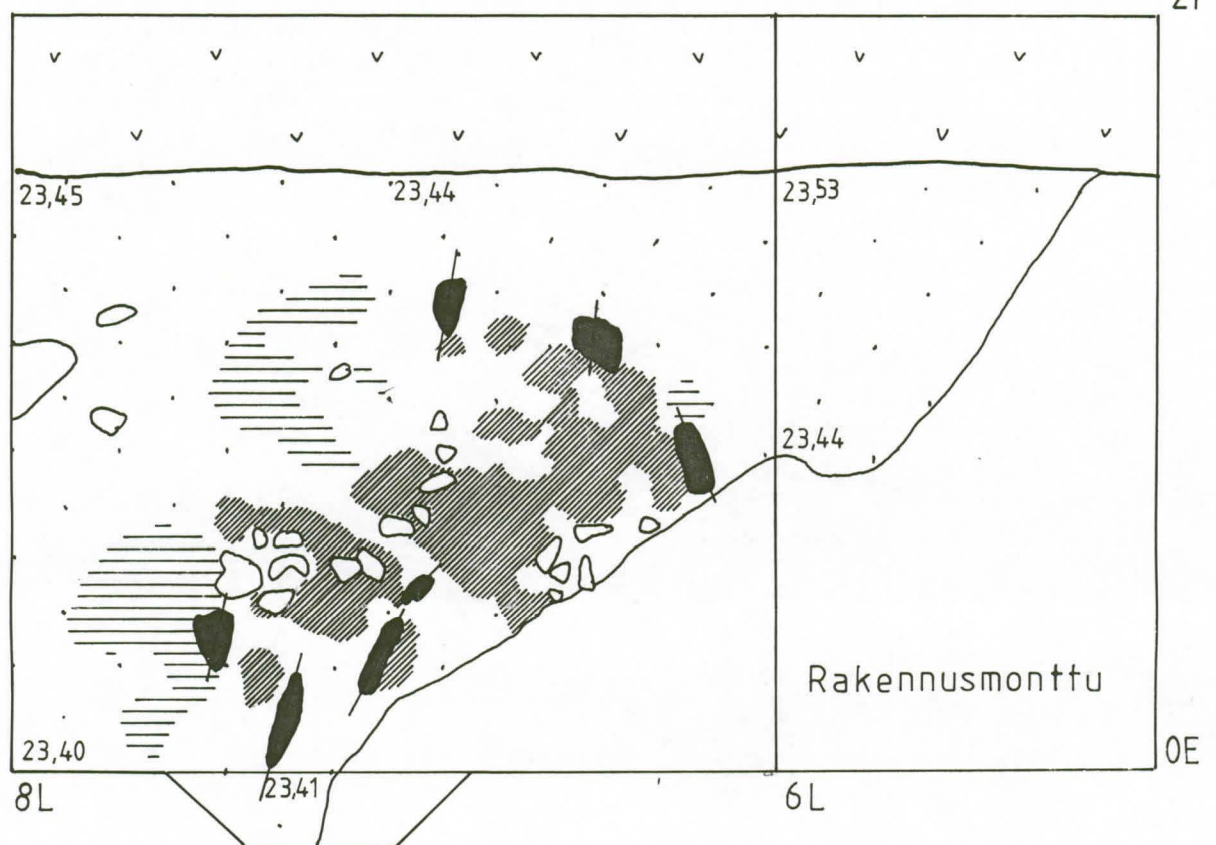
4. kivikerroksen pinta

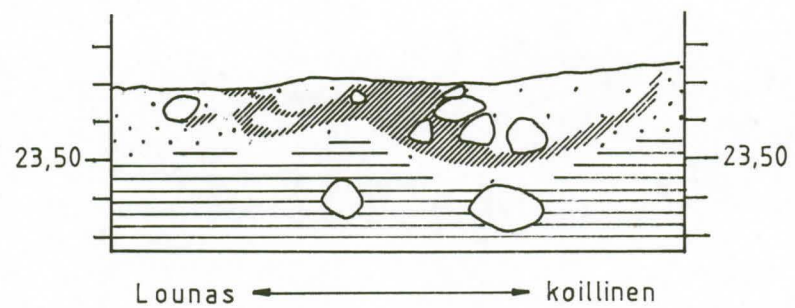

Tulisijan syvimmällä olevat kivet

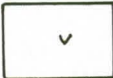

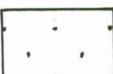

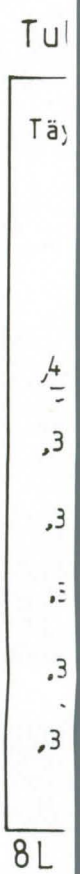
Tulisijan profiili

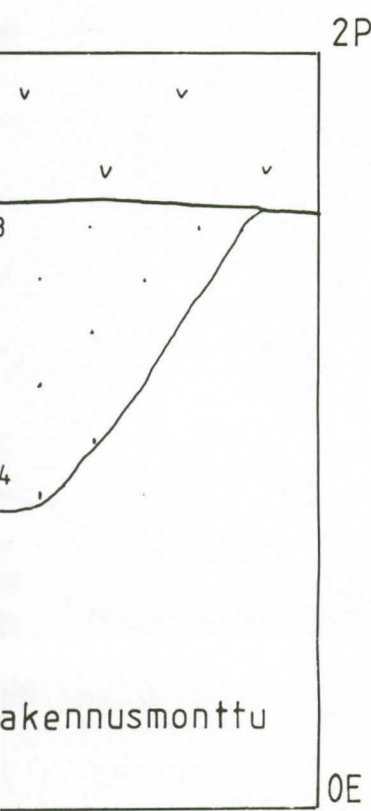
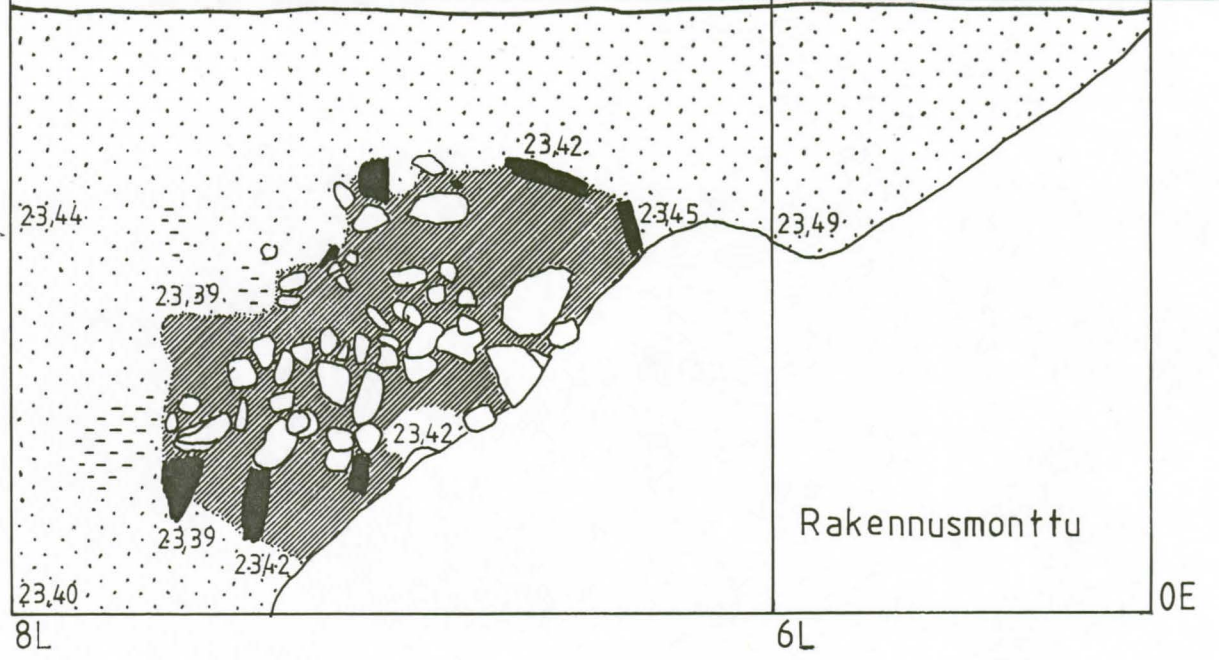

Profiilin sijainti ilmenee ensimmäisestä osakartasta

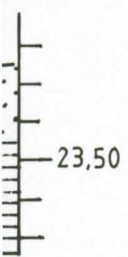
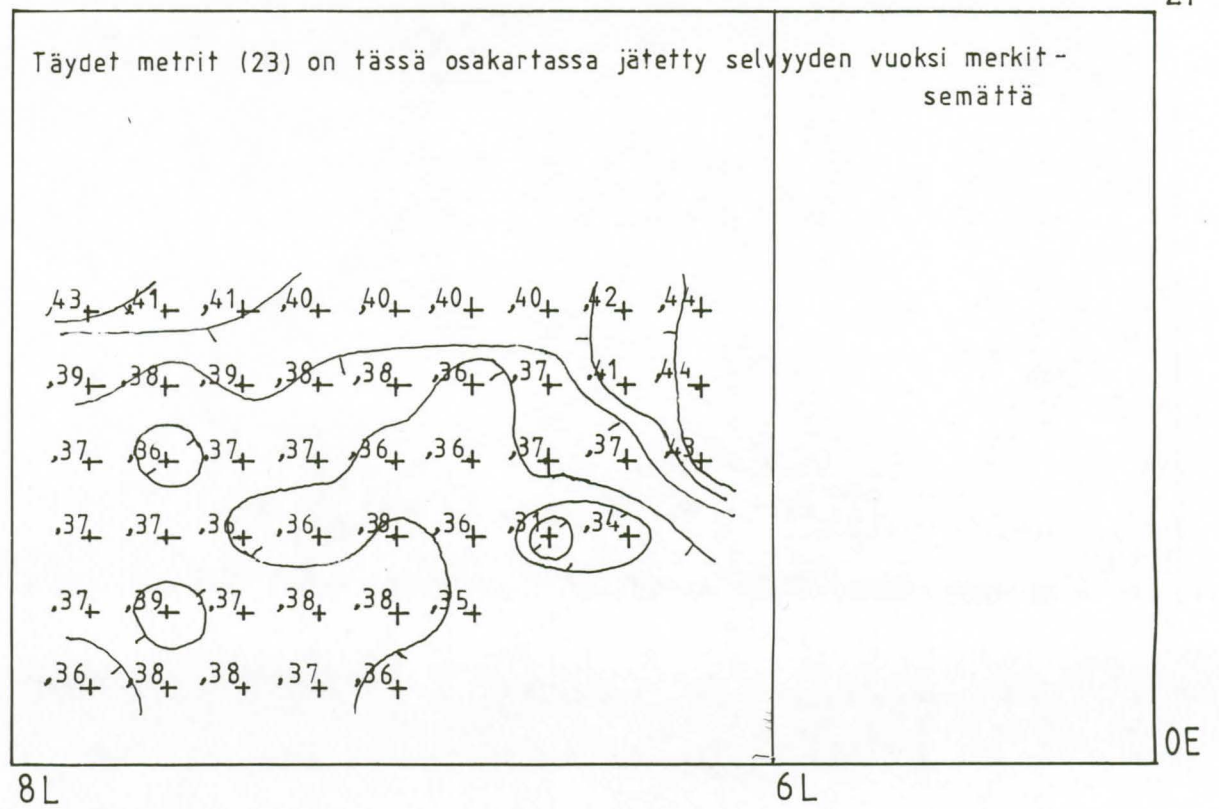
0m 0,5m 1m

- Kaivamatonta aluetta
- Vaaleaa, puhdasta hiekkaa
- Vaaleanruskeaa hiekkaa

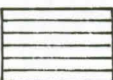

Tulisijan pohjavaakitus

osakartasta

- Punaruskeaa hiekkaa
- Hiesu
- Savi
- Kohtalaisesti nokipitoinen hiekka
- Vahvasti nokipitoinen hiekka
- Selvä maalajiraja
- Kivi
- Hiili, jossa puunsyiden suunta osoitettuna suuntaviivalla

TURKU, RÄNTÄMÄKI, LINNASMÄKI 1986

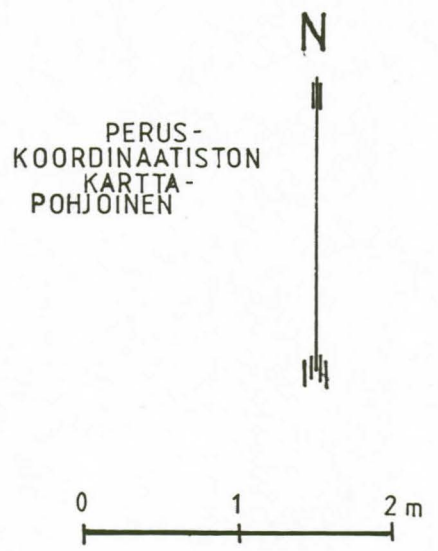
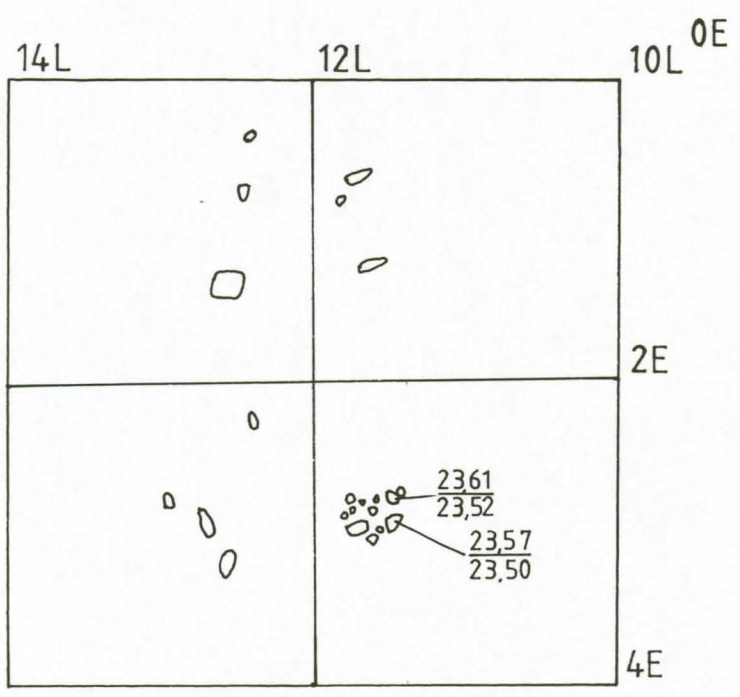
KARTTA N O: 5

KIVIKKO VÄLITASOA SYVEMMÄLLÄ

MK 1:50

KORKEUDET M MPY (N60)

PIIRT. ESA LAUKKANEN

Liite 4

Turku, Röntämäki, Linnasmäki, vuoden 1986 kaivaus
Luettelo näytteistä

Hiilinäytteet

Näyte n:o	Ruutu	x	y	z*	Huomautuksia
1	8L/OE	0	56	23,65	Tulisijasta
2	8L/OE	4	62	23,58	Tulisijasta. Sopii dendrokronologiseksi näytteeksi.
3	8L/OE	10	58	23,64	Tulisijasta
4	8L/OE	10	60	23,63	Tulisijasta
5	8L/OE	22	96	23,59	Tulisijasta
6	8L/OE	25	78	23,60	Tulisijasta
7	8L/OE	34	45	23,56	Tulisijasta. Sopii dendrokronologiseksi näytteeksi.
8	8L/OE	80	180	23,55	Tulisijasta
9	8L/OE	124	114	23,62	Tulisijasta
10	-	-	-	23,5	12.5. löytyneestä tulisijasta

Maanäytteet

Näyte n:o	Ruutu	x	y	z*	Huomautuksia
11	8L/2E	195	65	23,60	Tulisijan vierestä
12	10/ OE	150	100	23,3- 23,5	Puhdas podsolimaannos rakennusmontun reuna-leikkauksesta
13	8L/OE	45	112	23,50	Rakennusmontun reuna-leikkauksesta tulisijan pohjasta
14	8L/OE	64	114	23,57	Tulisijasta
15	8L/OE	70	120	23,54	Tulisijasta
16	8L/OE	92	117	23,58	Tulisijasta
17	8L/OE	180	100	23,5- 23,7	Likamaakerroksesta

Kivikko, joka oli tulisijassa ruudussa 8L/OE, on tallennettu lähes kokonaisuudessaan. Sille on annettu näytenumero 18.

* m mpy (N60).

Liite 5

Luettelo Turun Röntämäen Linnasmäen vuoden 1986 kaivauksen värinegatiiveista

Värinegatiivit (KF= kinonegatiivi)			
Kamera: Asahi Pentax K-1000			
Objektiivit: Pentax SMC 28 ja 50 mm			
Filmi: Fujicolor, daylight, 400 ASA			
Kuvaaja: Esa Laukkanen			
Arkisto- numero	Ku- vaus- päivä	Ku- vaus- suunta	Aihe
KF87574	28.4.	SW	Tulisija
KF87575	--	E	Kaivausalue
KF87576	--	SE	Tulisija
KF87577	--	NW	Kaivausalueen länsiosa kaivettuna välitasoon
KF87578	--	--	Kaivausalueen itäosa kaivettuna välitasoon
KF87579	--	--	Koko kaivausalue välitasoon kaivettuna
KF87580	29.4.	NE	Tulisija 2. tasoon kaivettuna
KF87581	30.4.	--	Tulisija 3. tasoon kaivettuna
KF87582	--	--	--
KF87583	--	E	Hiiliä tulisijan 4. kaivauskerroksessa

Luettelo Turun Röntämäen Linnasmäen vuoden 1986 kaivauksen mustavalkonegatiiveista

Mustavalkonegatiivit (KF= kinonegatiivi)			
Kamera: Asahi Pentax K-1000			
Objektiivit: Pentax SMC 28 ja 50 mm			
Filmit: Ilford FP4, 125 ASA muissa negatiiveissa, paitsi kuudessa viimeisessä, joissa Kodak Plus-X pan, 125 ASA			
Kuvaaja: Esa Laukkanen			
Arkisto- numero	Ku- vaus- päivä	Ku- vaus- suunta	Aihe
KF87584	24.4.	W	Kaivauksen lähtötaso tulisijan kohdalla
KF87585	--	E	--
KF87586	--	S	--
KF87587	--	--	Tulisijan kohta ennen kaivausta. Lapion ponnin kohdalla näkyvissä likamaakerroksen kohta kaivannon reunaleikkauksessa.
KF87588	25.4.	E	Kaivausalue paaluttamattomana
KF87589	--	--	Kaivausalue paalutettuna
KF87590	28.4.	NW	Kaivausalueen länsiosa kaivettuna välitasoon
KF87591	--	--	Kaivausalueen itäosa kaivettuna välitasoon
KF87592	29.4.	E	Kaivausalue välitasossa
KF87593	--	S	Kiviryhmä ruudussa 12L/4E. Näkyvissä oleva latan pää osoittaa etelään.
KF87594	--	--	Kiviryhmä ruudussa 12L/2E. Näkyvissä oleva latan pää osoittaa etelään.
KF87595	--	NE	Tulisija 2. tasoon kaivettuna
KF87596	--	--	--
KF87597	30.4.	--	Tulisija 3. tasoon kaivettuna
KF87598	--	--	--

Arkisto- numero	Ku- vaus- päivä	Ku- vaus- suunta	Aihe
KF 87 599	30.4.	SW	Hannu Poutiainen (etualalla) ja Timo Sepänmaa (taka-alalla) kaivamassa
KF 87 600	-"-	N	Hiiliä tulisijan 4. kaivauskerroksessa
KF 87 601	-"-	NE	-"-
KF 87 602	-"-	N	Tulisija 4. tasoon kaivettuna
KF 87 603	-"-	-"-	-"-
KF 87 604	2.5.	NW	Kaivausalueen länsipää pohjaan kaivettuna
KF 87 605	-"-	SW	Puunsyiden suunta tulisijan pohjalla olleissa muutamissa hiilissä osoitettuna samaan suuntaan asetetulla kynällä. Vrt. myös tasokartat.
KF 87 606	-"-	NE	Tulisija 5. tasoon kaivettuna
KF 87 607	-"-	E	-"-
KF 87 608	12.5.	SE	Tuhoutuneen tulisijan pohjataso
KF 87 609	-"-	SW	-"-
KF 87 610	-"-	E	Tuhoutuneen tulisijan paikka ns. ajokepillä osoitettuna. Kuvattu suoraan pitkin rakennuksen aiottua itä-länsi-suuntaista seinälinjaa.
KF 87 611	-"-	W	Tuhoutuneen tulisijan paikka ns. ajokepillä osoitettuna. Kuvattu suoraan pitkin rakennuksen aiottua itä-länsi-suuntaista seinälinjaa.
KF 87 612	-"-	S	Tuhoutuneen tulisijan paikka ns. ajokepillä osoitettuna.
KF 87 613	13.5.	-"-	Valmiin rakennuksen montun pohjoisreunassa oleva nokimaakeros

Luettelo Turun Röntämäen Linnasmäen vuoden 1986 kaivauksen diapositiiveista

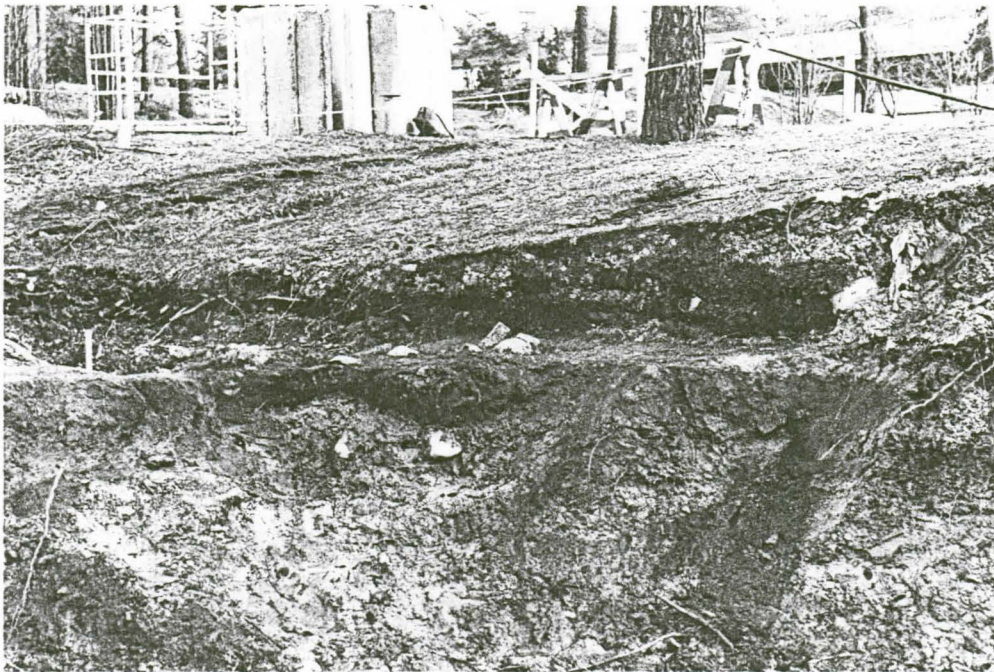
Diapositiivit			
Kamera: Asahi Pentax K-1000			
Objektiivit: Pentax SMC 28 ja 50 mm			
Filmi: Kodak Ektachrome, daylight, 64 ASA, valotettu erehdyksessä kuten 400 ASA:n filmi			
Valokuvaaja: Esa Laukkanen			
Arkisto-numero	Kuvaus-päivä	Kuvaus-suunta	Aihe
D 10068	30.4.	NE	Tulisija 4. tasoon kaivettuna
D 10069	"	"	"
D 10070	"	"	"
D 10071	"	E	"
D 10072	"	"	"
D 10073	"	NE	"
D 10074	2.5.	NW	Kaivausalueen länsipää pohjaan kaivettuna
D 10075	"	SW	Puunsyiden suunta tulisijan pohjalla olleissa muutamissa hiilissä osoitettuna samaan suuntaan asetetulla kynällä. Vrt. myös tasokartat.
D 10076	"	NE	Tulisija 5. tasoon kaivettuna
D 10077	"	E	"
D 10078	"	"	Tulisijan kohta pohjaan kaivettuna
D 10079	"	"	Kaivausalue kaivauksen päätyttyä

KF 87 574

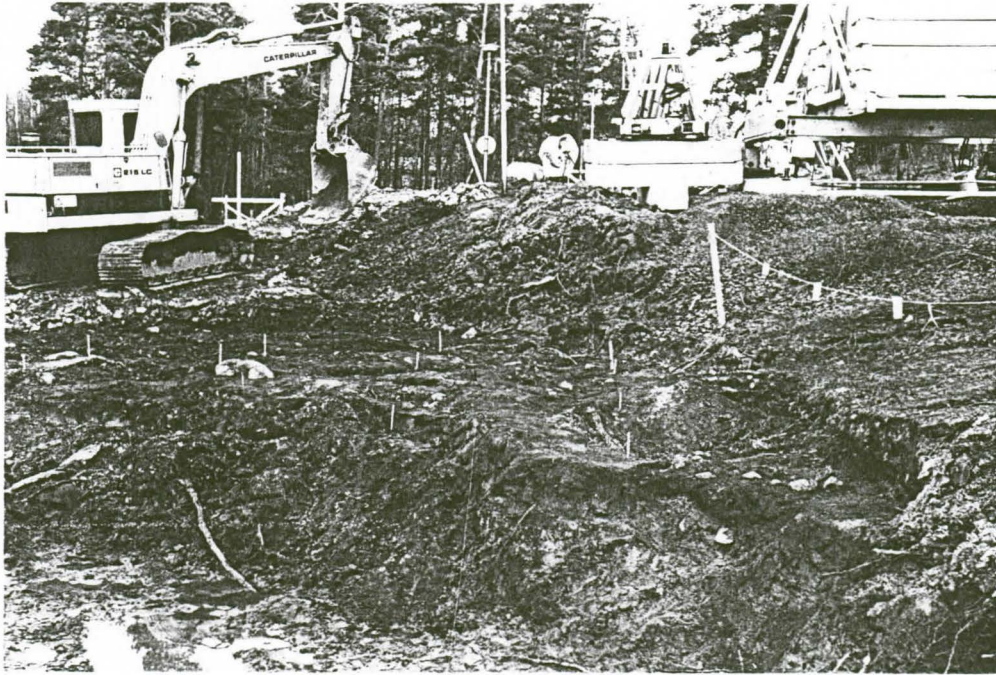
1. Tulisija ennen kaivausta lounaasta.

KF 87 576

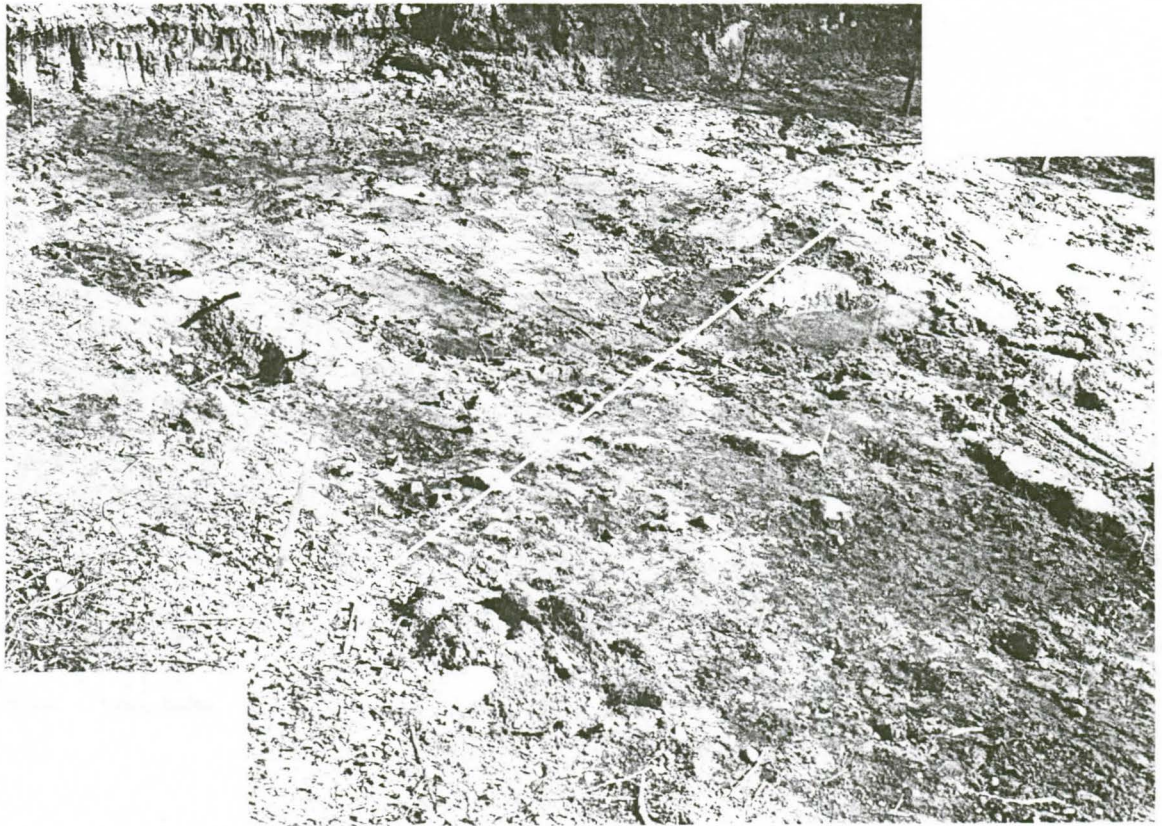
2. Tulisija ennen kaivausta kaakosta.

KF 87 575

3. Kaivausalue ennen kaivausta idästä.

KF 87 577 - KF 87 578

4. Kaivausalue välitasossa luoteesta nähtynä.

KF87579

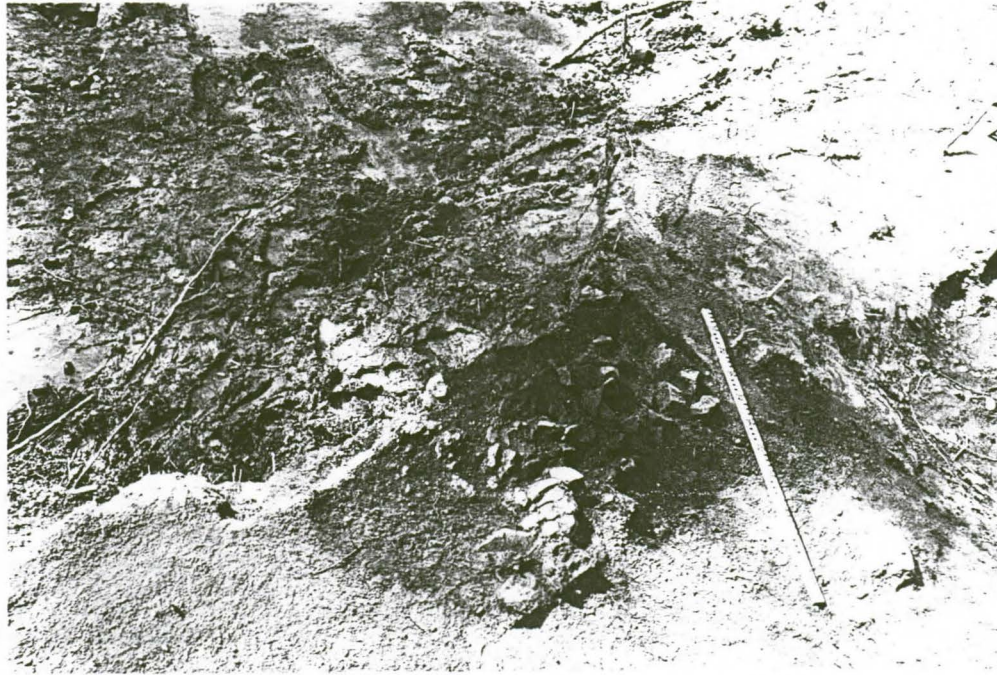
5. Kaivausalue välitasossa luoteesta nähtynä.

KF87582

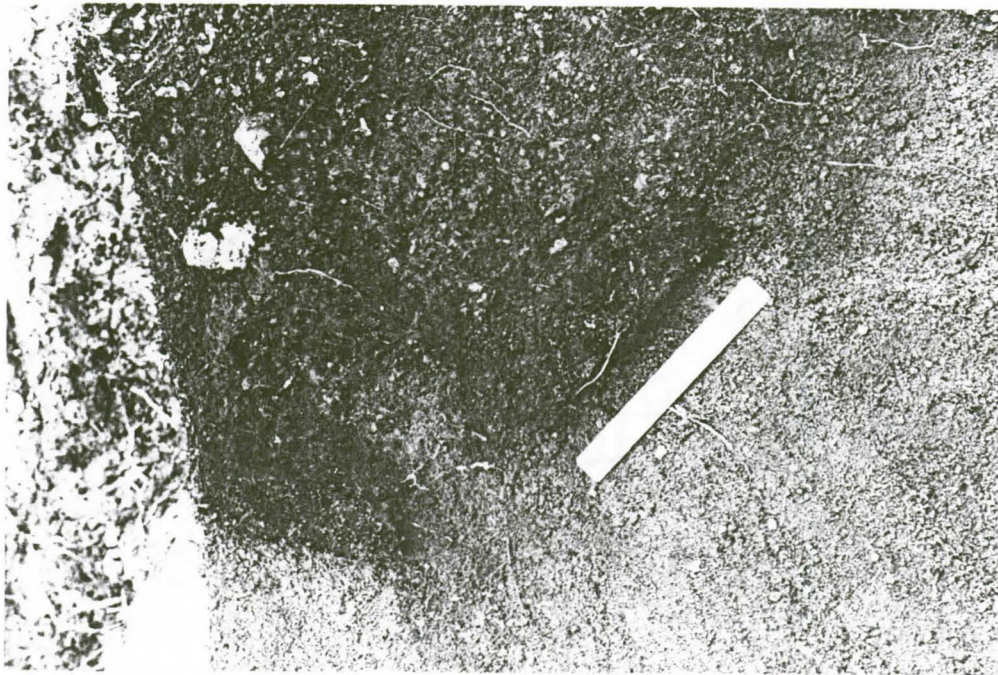
6. Tulisijan 2. kivikerroksen pinta ruudussa 8L/0E.

KF 87 581

7. Tulisijan 3. kivikerroksen pinta ruudussa 8L/0E.

KF 87 583

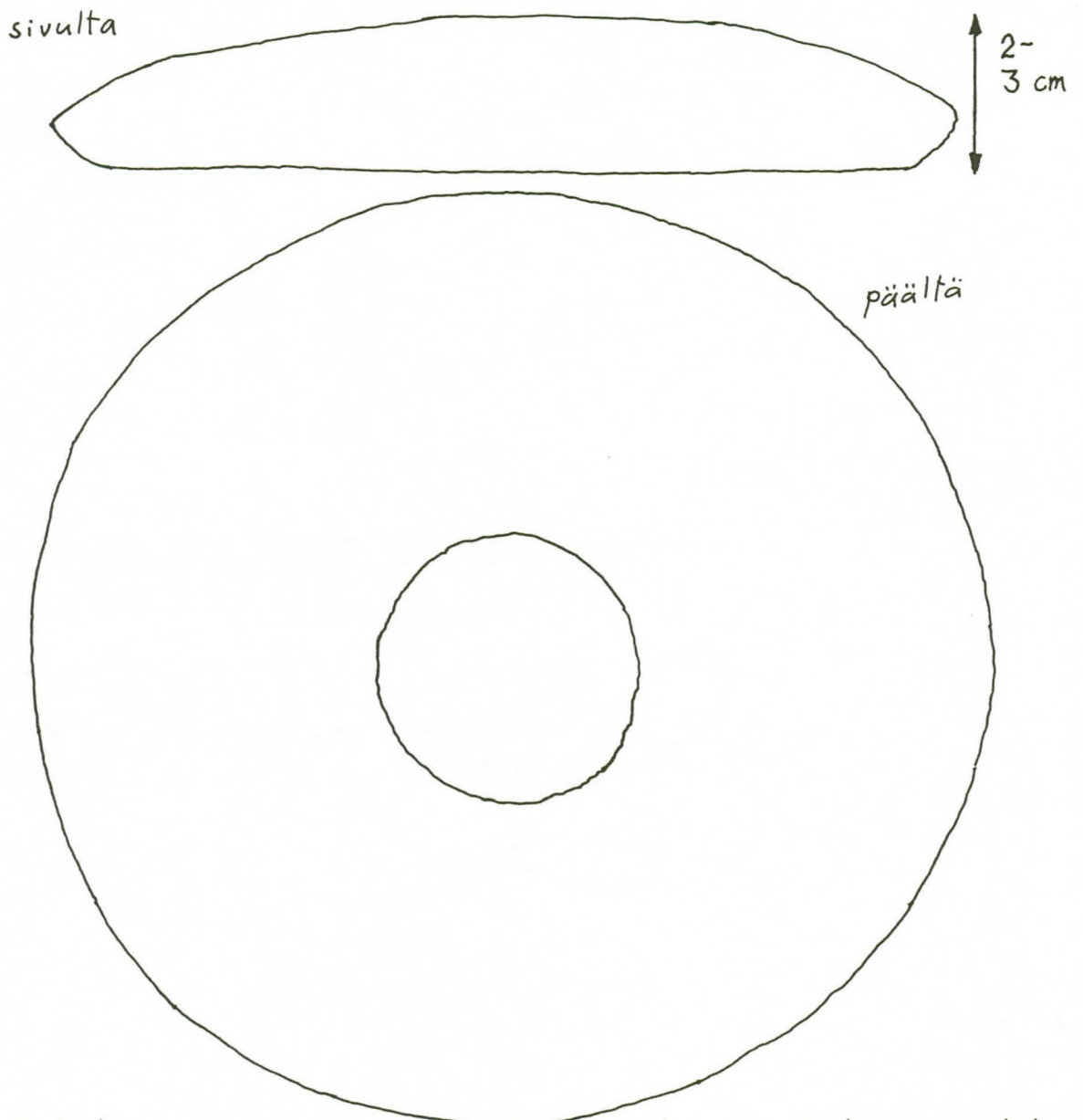
8. Hiiliä tulisijan 3. kivikerroksessa ruudussa 8L/0E.

Liite 7

Reikäkiven löytyminen läheltä kaivausalueetta

Turun Räntämäen Linnasmäen kaivausten aikana ilmoitti eläkkeellä oleva poliisi Leo Nenonen (osoite: Liesitarha 6, 20 380 TURKU, puhelin: 921-381 567), että hänen naapurissaan asuvat Mahnalan veljekset olivat v. 1968 löytäneet reikäkiven Nenosen omakotitalotontilta. Esine oli löytynyt Liesitarha-nimisen kadun varrelta Nenosen tontin kadun puoleisesta eteläkulmasta. Reikäkivi on Mahnaloitten hallussa, ja he ovat luvanneet toimittaa sen tutkijoitten nähtäväksi.

Reikäkivi Nenosen piirroksen mukaan, mittakaavassa 1:1

Nenonen kertoi lisäksi havainneensa nokimaata tonttinsa kadusta kauimmaisen pohjoiskulman luota eläinlääkäri Oksasen tontin puolelta. Nenonen kertoi havainneensa nokimaan olleen kivistä. Tämän nokimaaesiintymän Nenonen osoitti viemäriojan reunaleikkauksesta. Nokimaakerros oli n. 10 cm paksu ja 50-60 cm syvällä maan pinnasta. Sen joukossa oli hiilen paloja. Nokimaan alla oli heti savikerros. Nenonen löysi 30.4. paikkaa tarkastaessaan nokimaaesiintymästä kaksi tiilen palaa ja lasitetun ja koristetun punasavikeramiikan kappaleen. Nenonen mainitsi lähellä sitä paikkaa, missä nokimaata esiintyy, olleen lammen vielä 1960-luvulla. Nyttemmin lampi on kuivattu.